

Casanova

Petr Koťátko

Kapitola druhá

Začínám popisem současného stavu; chvála paměti a nová úvaha o metodě.

Tak bylo dopadeno a zadrženo mé tělo, po padesáti letech zevlování na svobodě. Usvědčeno z nihilismu, defétismu, anarchie a blasfémie; z očividného nezájmu o vertikální postoj; v důsledku toho zbaveno svéprávnosti; vyobcováno z rodu, řádu, čeledi i druhu; internováno v poloze vodorovné, na mokřém prostěradle, pod zavlhlou duchnou. Jako bych ve svých pětapadesáti přešel ze souše do vody: střídání žvlů proti směru evoluce, to mi, jak se zdá, nedělá žádný problém. Zato mé chůzi, sezení i stání bylo definitivně odzvoněno, včerejší bujnosti byl tímto zatnut tipec, z vůle lékařské vědy. Pohyby zdravého člověka se dají zakreslovat do map, pohyby pacienta sotva zvíří vzduch nad postelí: spravedlnost v tom, dívám-li se dobře, není.

Jediná odpověď důstojná mého stavu (jediná, která momentálně napadá mé tělo) je dokonalé ochrnutí. Taktický ústup do rostlinné říše, nejlépe někam na pomezí, řekněme mezi sasanky či houby, tak aby flóra mohla zblízka pozorovat faunu a abych mohl rychle vklouznout zpátky, až se poměry změní. Zdá se, že přesně k tomu došlo. Po způsobu vší vegetace vezím kořeny v jakémsi pařeništi, houba či sasanka přirostlá k prostěradlu, skrz prostěradlo k matraci, skrz matraci k linoleu. Zato mé plíce a má botanická mysl se ani na chvíli nezastaví. Vidím totiž své plíce, jak se nafouklé vzduchem a formalínem vznášejí u stropu jako nějaký dýchavičný dravec. A jako by to nestačilo, všechny mé sliznice krouží nad postelí v jediném mihotavém reji. Řeknu vám, co se mi v jednom z těch záblesků mihlo hlavou. Přišlo mi na mysl, pro koho asi pracují mé plíce, když už ne pro mé tělo, které tady, tím myslím tady u mě dole, tady před mými chápavými zraky, když už ne pro mé apatické tělo, které se tady přímo u mě dole rozkládá na matraci. R o z k l á d á s e je přesnější než *leží*, vezmeme-li do úvahy dvojí: uvolněnost, s níž tělo zaujímá své místo, a dále procesy, jimiž se zaobírá, stejně roztěkaně a stejně ledabyle, jako se svého času zabývalo trávením, distribucí živin, vyměšováním, kontemplací, a tak dále. Rozklad je poslední tělesný pochod, který mě ještě drží při životě. Poslední zřídlo živočišného tepla, které pohání koloběh mých šťáv, roztáčí soukolí mých sylogismů a někdy, zpravidla za měsíčních nocí, plodí obrazy podmanivé krásy.

Popis nás zkrátka nedovedl nikam. V exhibici a v hanobení těla jsem dávno překročil jakoukoli míru; pořád to ale nevypadá na začátek memoárů. Zdá se, že další ostouzení, k němuž jsem samozřejmě permanentně hotov, by na věci už nemohlo nic změnit. Ať tedy rovnou promluví paměť.

Cože?

Nechť mluví paměť!

Vzpomínám si, že jednou, čímž zřejmě myslím jednou za starých dobrých časů, zrovna když skončil další nedělní oběd a já jsem odpočíval na svém otomanu, což vidím jasně, jako bych se tu válel před vlastními zraky, mi v prvním náporu odpolední mdloby přišlo na mysl toto. Jakpak se asi zachová mé tělo, až se ocitne doopravdy v úzkých? Například v rukou Svaté inkvizice anebo v péči lékařské vědy? Zpytováno kost po kosti, dotazováno na svá slabá místa, usvědčováno z neduhů a heretických sklonů, z dezerce od Boha i od přírody? Postaví se svým trýznitelům jako jeden muž, se všemi svaly, tkáněmi, chrupavkami a klouby, poštvě na ně své mikroby, rozbouří proti nim své štávy, vyšle proti nim eskadry (!?) svých tiků a svých křečí nebo je obměkčí úzkostnými pachy nebo je zmate nepravidelným tepem?

Nebo co?

Paměť se zkrátka nepřipojí. Dříve či později nás tedy čeká druhý pokus. Pak třetí. Čtvrtý, snad pátý. Pořadí tady nehraje žádnou roli. Vzpomínám si, že Barras jmenoval Fouchého, tu jakobínskou stvůru, ministrem policie, přestože Villat protestoval, ostatní byli také spíše proti a zatykač z Thermidoru stále ještě platil. Zajímavé: kolik koleček, přesně zapadajících do soukolí a dokonale promazaných, se muselo otáčet v ministrově výjimečné hlavě, kolik přetenkých vláken se tam muselo sbíhat, a přece ho před sebou vidím jako flák krvavého masa. Lyonský řezník, s tím se nedá nic dělat. Ted' budu vzpomínat na svoje dětská léta. Na léta dětství! Na jejich nebi muselo zářit jasné slunce, totéž, které mě s tou svou vlezlou přichylností právě ted' lechtá přes zavřené okno. Příroda usilovala o chlapcův zdravý rozum starými známými úskoky a triky. Střídáním akcidentů na substancích. Svou obsedantní kauzalitou. Více či méně zdařilými smyslovými klamy. Strojila úklady chlapcově nevinnosti. Přírodní tvary se na něj mačkaly ze všech stran, kypěly, bujely, nalévaly se, natřásaly se, kymácely se, kolébaly se, klátily se, a hned se zase stahovaly do prohlubní, naznačujících ještě větší hloubky. Nebo se skládaly do záhybů či faldů, přelévaly se, vypínaly se, smršťovaly se, propadaly se, vydouvaly se, splaskávaly se a tak dále.

Paměť to zřejmě nezajímá. Jistě však nepopře, že chlapec měl rád zimu. Z ročních dob nejvíc miloval zimu. Vidím ho přešlapovat u jakýchsi kádí. Chlapec postával na sněhu u rybářských kádí. Tak se připravoval na příchod Pána. Toho, jenž naplňuje síť. Možná spíš věřil, že tak dřív dospěje v muže. Muži lovili z kádí polomrtvá těla. Toho mi zabte, volaly hospodyně. Chlapec se usmíval: to byl takový chlapcův způsob, jak se ztratit v davu. Nechtěl být vlečen a hosen na váhu, ani ponořen do krvavé lázně, tomu porozumí každý. Tak by se zachoval i kapr na mém místě, uvažoval chlapec. Přemýšlel o tom, jaké by to bylo, kdyby Pán ve své laskavosti vytáhl jednu rybu z kádě a dal jí podobu nějakého chlapce. Nebo podobu starého bezdomovce, se slovy: „Projdi se, synu, po tomto krásném městě, v tomto předvánočním čase; ale za hodinu ať jsi zpátky v kádi.“ Chlapec byl přesvědčen, že kapr (bezdomovec) by svoji hodinu prostál u rybářských kádí, uchvácen tím, co to do hloubi duše zasažen tím, co to co to znamená být člověk.

To jsou však pouhé spekulace. Paměť prokazatelně nemá zájem. Jsme tedy v řiti, alespoň pro přítomnou chvíli. Ale mírněme se. Tyto paměti nebudou začínat stížnostmi na vzpomínky. Žádné výpady proti mé paměti. To nepřipustím. Chci ponechat minulosti volný průběh; ať se přede mnou natřásá, jak chce, vždy si může být jista mým souhlasem a mou povolností; všechno zůstane, jak to údajně bylo; jak se to právě ted' jeví, tak to zůstane navždy, do všeobecných zmatků posledního soudu. Pak se vše promíchá a přerozdělí, způsobem, který ted' nelze předpovědět, v každém případě v můj prospěch.

Má paměť ovšem nepracuje v můj prospěch. Ted', když má podlézavost dosáhla své meze, dám svým stížnostem volný průchod. Má paměť zřejmě vydává své plody někde pod cizí polokoulí, čímž chci říct, že se ted' na můj účet předvádí v nějaké jiné, stejně povolné hlavě, dává k lepšímu lechtivé podrobnosti, nezapně přehání. Na to si nestěžují: to je totiž ta lepší stránka věci. Přejdeme k horší. Namísto vlastních vzpomínek mě obtěžují cizí, zjevně povzbuzené mou citlivostí. Nejprve jako takzvané představy a sny, vzápětí se však s přidrzlou samozřejmostí odvolávají na mou paměť, která je pochopitelně ke všemu hned svolná, a ovšem na můj pocit viny, který už vůbec neumí říct ne. Psi opuštění svými pány

mi chodí přednášet své litanie, zvedají ke mně oči zvlhlé výčitkami, ke mně, který jsem jakživ nezapudil žádné zvíře, s výjimkou holubů a obtížného hmyzu. Jateční zvířata obcházejí mou postel, předvádějí mi nástroje své mučednické smrti jako katoličtí svatí, mně, který jsem už dávno před nehodou trpěl úpornou anorexií! Otázka zní, jak to mohli tak poplést, zejména psi s tím svým excelentním čichem?

Fakt je, že cizí vzpomínky se srocují v mé hlavě, zatímco moje paměť exceluje jinde. Všechny zábrany, jak se zdá, padly, vládne tu promiskuita bez pravidel. I staré fotografie dnes dokazují, co chcete. Totéž neurózy a žaludeční vředy. Otoky, záněty, jizvy, zlomeniny. Hemoroidy, samozřejmě. Váčky a kruhy pod očima, vrásky. Celý můj takzvaný momentální stav může být skvělou tečkou jakéhokoli životopisu.

Z toho se musí vycházet. Na tom postavit kompozici memoárů. Shrnout na jednu velkou hromadu co nejvíc reálií, až se tam začnou množit samoplozením a vznikne z toho něčí životopis. Vzpomínat rychle, než se přihnou další pretendenti, a na co kladu zvláštní důraz, vzpomínat rozhodně, a přitom nenuceně, to, co by jiní vyubnovali jako hlavní, já musím poznamenat *en passant*, všechna váha se musí položit na detaily, v tom tkví věrohodnost a kouzlo paměti. Výborně. Dobře. Ale uvolněme se.

Vzpomínám, jak jsem se jednou uprostřed karnevalu zavřel v herecké šatně se slečnou Juliettou, zvanou Cavamachia, s níž mě seznámil pan Manzoni (jméno „Cavamachia“ ovšem nesnášela, přála si být oslovována „doña Preati“, což se chudince splnilo jen zřídka); navrhl jsem jí, že si vyměníme kostým. Neměl jsem myslím žádné postranní úmysly, celý zchvácený konverzací a tancem jsem myslel jenom na to, jak si uvolnit límec. Nicméně když jsme se oba svlékli, pobouřilo ji, že se nesnažím zakrýt své vzrušení, naopak jsem je před sebou hnal až na samý vrchol! Cavamachia se cítila podvedena. Jak to, že při svých zkušenostech neprohlédla ten úskok? Rozplakala se.

Tak prosím.

Pokud jde o řeč těla, byl jsem výmluvnější než jiní. Samozřejmě i oni mluvili řečí těla, ale jen jako věční cizinci ve své zemi, které nejistota a omezený slovník nutí k hrubostem a banalitám, k zoufalým grimasám a nehorázným gestům, která vtahují do milostné zvěsti celou přilehlou scénérii, vždycky povolnou vůči pokleslému vkusu. Naproti tomu moje tělo vysílalo své zprávy výkyvy teploty, kolotáním štáv, návaly krve, napětím nebo ochablostí svalů, tím, jak se stehno rozprostřelo na pohovce anebo lýtko přivinulo k noze křesla, případně k jiné noze v přeplněném dostavníku: myslím tím například tření ponožky o punčochu, v těch důvěrných a mnohoznačných chvílích, kdy si zemdlení cestující (po dohodě či jeden druhému navzdory) dopřejí pohodlí a vyzují si zapažené boty.

Kapitola třetí

Na cestě z Neapole do Říma, mezi Belletri a Marinem, se seznamuji s donou Lukrécieí; rodinný výlet na Monte Tescaccio; advokátovo zaváhání po návratu z Frascati; rodinný výlet do Tivoli; skládám deset stancí pro markýzu G.; dvojí audience u Benedikta IV.; nucený odjezd z Říma a skandál v Anconě.

Na zpáteční cestě z Monte Tescaccia, z výletu, kterého jsem se účastnil jako přítel rodiny, jsem s donou Lukrécieí sdílel dvousedadlový kočár côte-à-côte (nikoli tedy už velký cestovní vůz z raného období naší známosti, v němž s námi seděl ještě Lukréciein manžel advokát Monti, Lukrécieina sestra Angelika, matka obou dam dona Cecílie, málomluvný pan Gama z Capuy a nějaký abbé, ale také ještě ne lehký dvousedadlový kočár vis-à-vis, jehož konstrukční přednosti došly zasloužené chvály až na zpáteční cestě z Frascati a z Tivoli), zatímco advokát s oběma zbývajícimi dámami jel podle dohody v našich stopách, takže na cestě z Tescaccia už sice nešlo o kradmé doteky chodidel a lýtek jako v dostavníku mezi Belletri a Marinem, ale také ještě ne o nepokryté obcování vis-à-vis jako ve výletním kočáře mezi Frascati (či Tivoli) a Římem. V přehnaném zaujetí tím, co se dělo uvnitř, jsem vůbec nevzal na vědomí, že jsme už zastavili u domu dony Cecílie a advokát, který předběhl váhajícího sluhu (jako by hlavou sluhu i pána probleskla naráz tatáž ponurá myšlenka!), se chystá zvenčí otevřít dvířka. Neuplynuly ani dva dny a advokát klepal podruhé na dveře mého římského bytu, aby mě – jménem svých dam – pozval na výlet do Frascati. Tak na-
dešla chvíle pro kočár vis-à-vis, který jsem na radu pátera Georgiho pronajal od pana Ro-

landa z Avignonu, bezpochyby ne proto, abych se v něm zavřel s donou Cecílií, advokátovou tchyní, jak tomu bylo cestou tam, nýbrž naopak proto, abych se v něm na dobré tři hodiny (to jest necelých šestnáct mil) cesty z Frascati do Říma zavřel s donou Lukrécieí, advokátovou ženou, toho dne na svůj věk podivuhodně svěží, i když trochu pomačkanou z labyrintu Villy Aldobrandini, kde se bloudící rozešli po dvojicích takto: advokát s donou Cecílií, Angelika se svým (nejapným) snoubencem Federicem, dona Lukrécie a já. Cestu z Frascati (kde jsme si prohlédli labyrint Villy Aldobrandini a salony Villy Lodovisi) nelze srovnávat s cestou z Monte Tescaccia (kde jsme posvětili na čerstvém vzduchu), a tu zase s nekonečnou cestou dostavníkem ze Sermonetti přes Belletri do Marina a dál, nicméně pokusme se o nemožné: tváří v tvář věčnosti musím trvat na tom, že tři hodiny vis-à-vis mají větší cenu než necelá hodina côte-à-côte, která je ovšem cennější než pětihodinové tření chodidel a lýtek v plně obsazeném dostavníku. Tři hodiny vis-à-vis však nejsou cennější (ale také o nic méně cenné) než pět hodin v dostavníku: vztah, jenž nás zajímá, zkrátka a dobře není tranzitivní. Nedokážu říci, jaký postoj zaujímá v této věci Svatá stolice: během dvou slyšení, která mi Svatý otec poskytl na Monte Cavallo a ve Ville Medici, se mluvilo výhradně o zlaté emailované tabatěrce, kterou mi věnoval kardinál Acquaviva za verše pro markýzu G., o dětských křížových výpravách, o hmotných poměrech biskupa z Martorana a o dvou výsadách, které, neklame-li mě paměť, měly pro mladého muže těch časů jakýsi intimní význam: osvobození od povinného půstu a povolení číst zakázané knihy. Svatý otec mi je ve své laskavosti udělil obě, zapomněl ale přikázat své kanceláři, aby mi vystavila potvrzení: tak se stalo, že 25. února roku 1744, den po mém odchodu z Říma (když se poměry v církvi i veřejné mínění náhle obrátily proti mně), mi v jistém anconském hostinci odmítli podat skopovou pečení.

Kapitola čtvrtá

Dobrodružství s Bettinou, Martinkou a Nanetou; chránělec biskupa z Martorana; cesta z Benátek do Říma a z Říma dále na jih; dobrodružství v Seravallu a v anconském lazaretu; biskupské pozeňání a římská kariéra; opouštím Věčné město.

V den, kdy jsem narychlo opouštěl Řím, byla má hotovost v celkem utěšeném stavu, třebaže jsem už neměl oněch deset zecchinů, které mi tři měsíce předtím vyplatil rachitický abbé (abbé Grimani), můj benátský poručník, podle jehož výpočtů mi měl přesně tento obnos vystačit na cestu za biskupem (za monsignorem z Martorana; při jednom banketu na neapolském dvoře se moje matka vrhla královně k nohám, aby od ní vyprosila martoranské biskupství pro pana Bernarda de Bernardis, jenž jí musel na oplátku slíbit, že mi poskytne byt a otcovskou náruč ve své nové rezidenci v Martoranu: v jedné ruce měl podle dohody s mou matkou třímát biskupskou berlu a druhou, ozdobenou prstenem, měl držet nad mou rozjívenou hlavou; to se splnilo jen napůl: biskup své závazky nepopíral, jen se z nich snažil vyklouznout pomocí zmatených instrukcí, předčasných odjezdů a série snadno předvídatelných katastrof, na jejímž počátku mě sice objal v Benátkách, necelý týden po svém jmenování v Neapoli, vzápětí ale povolil sevření pod záminkou, že je očekáván v Římě, kde ho mám, jak mi přikázal, navštívit přesně za měsíc, abychom – bude-li to ještě vůle mé matky – společně cestovali do Martorana); dále dvacet zecchinů, které mi na biskupův příkaz vyplatil mnich jménem Lazari v Chioggii (celý tento obnos plus třicet zecchinů z mých tajných úspor – od Grimaniho dcery Bettiny, od jeho neteří Martinky a Nanety, od jeho sestry paní Oriové a tak dále – všechny tyto peníze jsem, jak mohl biskup snadno předvídat, prohrál za jedinou noc v chioggijském casinu); dále třicet zecchinů, které jsem dostal v chioggijské zastavárně za svá zavazadla z volské kůže a různé osobní věci (a tentýž den je prohrál ve farau), k tomu čtyřicet paolů, to jest dva zecchiny, které jsem si vydělal v Seravallu (od otce františkána, který si kolem druhé ráno přilehl na můj slamník v seravallském hostinci, choval se velmi neodbytně a mimo jiné mě úpěnlivě žádal, abych se o něm zmínil svému biskupovi; váček s jeho paoly jsem zapomněl na stole hostince v Tolentinu, zatímco s biskupem jsme se minuli v Římě, když večer před mým příjezdem narychlo odcestoval do Neapole; tam se vše opakovalo), dále pak dvacet tisíc piastrů v rubínech a diamantech, které pro mě ukradla malá řecká otrokyně z trezoru anconského lazaretu (pozoroval jsem ji škvírou ve stěně od prvního dne povinné karantény, do níž mě po příjezdu do Ancony uvrhl cizinecký zákon: ukázalo se, že má Thysbé stojí za to, abych kvůli ní vylomil uvolněné prkno a miloval se s ní, jak to otvor dovozoval, až do konce karan-

tény; šperky jsem ale nevzal); na druhé straně zde bylo šedesát dukátů od dona Gennara Pola ze Svaté Anny (když jsem konečně dorazil do Martorana a našel biskupa na proleže-
lém sofa, které pro něj – s celou jeho chátrající rezidencí – vyprosila má matka v Neapoli, zatímco on si prohlížel to, co ještě zbývalo z krásných cestovních bot, které mi v Benátkách koupila paní Oriová, dohodli jsme se rychle, že budeme zkoušet štěstí každý na vlastní pěst, načež jsem za mlhavého martoranského rána, s dopisem pro pana Gennara Pola a s biskupským požehnáním, vyšel na státní silnici vedoucí přes Neapol do Věčného města); v Portici k tomu přibýlo patnáct carlinů za vydařený pokus s rtutí a v Torre del Greco rovných sto zecchinů za prozrazení receptury (deset liber rtuti slijete se dvěma a půl librami bismutu, se stejným množstvím oliva a vše propasírujete přes kamzičí kůži; objem rtuti se zvětší o čtvrtinu a její cena o patnáct carlinů čistého zisku; za tuto recepturu mi jistý drogist ze Zante, toho času cestující s rtutí, nabídl v Portici třicet zecchinů, v Salerno padesát a v Torre, kde se přepřahalo, ji dostal ze známosti za sto); dále dvě stě římských tolarů, které mi po příchodu do Věčného města vyplatil don Gasparo Vivaldi z příkazu dona Antonia Casanovy z Neapole (mého vzdáleného bratrance), mínus osmnáct zecchinů za pronájem kočárů na výlety do Frascati, Tivoli a na Monte Tescaccio, a dvanáct zecchinů za navoněné kapesníčky, květiny a další drobná vydání (veškerých nákladů za jídlo a ošacení jsem byl ušetřen laskavostí svých patronů, jejich paní, dcer, tchýní, kuchařek a služek). S těmito prostředky jsem v únoru roku 1744 opustil Řím a usadil se na několik týdnů v Anconě.

Kapitola pátá

Ubytování v anconském hostinci; kastilský kavalír mě seznamuje s milou společností; Petrucciův tanec a Bellinův zpěv.

Pronásledoval jsem biskupa přes půl Itálie, jen proto, abych zjistil, jak málo se ve své (ubohé) rezidenci podobá muži na vrcholu sil, který mě kdysi objal v Benátkách a jehož náručí a mužné síly si moje matka cenila tolik, že se kvůli nim vrhla k podnoží neapolského trůnu, dovolávajíc se svých „nepatrných zásluh“ a staré známosti s carevnou Kateřinou, královninou matkou (z dob svého hostování v Petěrburgu: má matka se s ní seznámila dříve a důvěrněji než já, jenž jsem ji poznal jen zběžně a příliš pozdě, při krátké audienci v Carském Sele: bylo mi dovoleno potěžkat seschlá carevnina ňadra a zlíbat její zpusťosený krk, avšak můj projekt agrární reformy neprošel, pro tuhou odpor saratovské kliky; má matka ji však spatřila v zrcadle svého toaletního stolku, když se odličovala po představení: zářila a zvonila na prahu šatny jako křišťálový lustr, usmívala se; v duchu koncipovala dopis pro Neapol). Bude tedy jen přirozené, když se na tomto místě otevřeně zeptám, nebyl-li snad monsignor mým otcem. Dotýkám se tak dosti nešetrně případných nároků cavaliera S., ředitele benátské opery, skladatele a milovníka sopránů všech barev, který dbal málo na matčin ostych, na její nervózní vibrato, na její nehty, zarývající se (řediteli) v zoufalé obraně do krku a do zad, a přinutil ji zpívat v jednom vaudevillu (a mnoha dalších, čím dál nejpapnějších kusech; na vrcholu kariéry to znamenalo přinejmenším dva večery v týdnu a dlouhé měsíce odloučení od rodiny, když matku její umění vláčelo Evropou po nekonečných turné), nemluvě o případných aspiracích doktora G., který mě s pomocí své vědy dostal z Benátek do Padovy (a tedy z blízkosti mé matky; k tomu došlo za kalného podzimního rána, jehož detaily dodnes neztratily svou odpudivou svěžest: na okenním skle se srážel matčin a doktorův dech, zatímco můj dech na svých trapných křídlech vůbec nedolétl k oknu; za oknem se v bílé mlze srážely pobozy a chodci; viděl jsem prudce se přibližující – a potom zase pomalu se vzdalující – doktorovo čelo, zarudlé a promáčené skrz nazkrz diagnostickou úvahou: laicky řečeno, stav mého těla a ducha, jmenovitě mých ledvin a mých plic, si žádal okamžitou změnu podnebí; najde-li se v Itálii místo, které by vlídněji než mé rodné Benátky přijalo mé ledviny a plíce, můžeme doufat v rychlé uzdravení; zbytek těla a malátný duch se dříve či později přidá; proto jsem byl hned příští týden převezzen do Padovy a zavřen do komory, kde se mé plíce a plíce dalších pacientů, hochů desítky až šestnáctiletých, přetahovaly o chuchvalce vzduchu nabobtnalé potem a nočními polucemi, za netečného přihlížení prochládlých ledvin: o zbytek těla sváděly noc co noc bitvu štěnice a blechy; dobrý abbé Gozzi musel být proto upřímně vyděšen, když si při hodině houslí spočítal jizvy na mých slabínách a hyždích: napočítal jich přesně tolik, aby mě odvedl z pensionu, který mi předplatila starostlivá matka, nejkratší cestou

z Calle Pezzana o Tasso přes tržiště na Campo di San Polo, přes Calle di Cavalli a Via Pinciana až pod svou pohostinnou střechu; tam se konečně projeví účinky zdravého padovského vzduchu; za útlocitné srdce abbého, za všechny lekce latiny a houslí zaplatila krvavou daň nevinnost abbého schovanky Bettiny, abbého nezletilé služby, vsadil bych se že rovněž na B, abbého neteří Georginy a Coletty a vyšeptalá cudnost paní Loriové, abbého sestry). Má dobrá matka, která si to všechno zodpoví před posledním soudem, by mi v tak důležité věci jistě neodepřela pravdu, její soprán by zanotoval to jméno, *sotto voce* těsně u synova ucha, kdyby ji její poslední angažmá neodvedlo do saských Drážďan, do kurfiřtova operního domu, zatímco já jsem... tady... daleko od ní.

Když jsem si po odchodu z Říma objednal večeři v anconském hostinci, ukázalo se, že je den povinného půstu: povečeřel jsem tedy, jak se na křesťana sluší. Náladu mi spravil velkolepý zákusek v pokoji mého souseda dona Sancha Pica, zbrojmistra Jeho katolického Veličenstva a kastilského kavalíra: ke kávě nám tam zpívaly a tančily primadona s primabalerínou anconské opery, bratři Bellino a Petruccio, mládenci patnácti a šestnáctiletí.

.
.

.

Kapitola devátá

Cesta z Bologně do Benátek přes Modenu a Mantovu; setkání s panem Dolfinem a s rytířem di Venier; oběd u senátora Vendramina: neodpovídám na otázku, jak jsem překonal zdravotní kordon; můj úspěch v salonu paní S.

Z Bologne, kde jsem slavil úspěchy ve vypůjčené uniformě, mě naléhání mých přátel a má cařihradská mise volaly zpátky do Benátek, s upřesněním, že se mám připojit ke suitě signora Dolfina zvaného Bucentauro (nového guvernéra na ostrově Korfu; měl jsem nastoupit k tamější posádce, a to v hodnosti poručíka, kterou mi propůjčil ministr války z podnětu mého přítele Vendramina, ovšem jen na přechodnou dobu; zbytek jsou důvěrné instrukce kardinála Acquavivy). Cestovat z Bologně do Benátek však znamenalo podrobit se třicetidenní karanténě, která byla tou nejstrašnější zbraní, jakou se kdy Benátky rozmáchly proti papežskému státu: pak bych ovšem zmeškal Bucentaurův odjezd. Naštěstí pro mě zde byly stále propustné trasy: Mantova–Benátky bez karantény; Modena–Mantova bez karantény (zato Bologna–Mantova s karanténou!). Vydal jsem se tedy po silnici z Modeny do Mantovy (když ale říkám z Modeny do Mantovy, mluvím spíš o způsobu chůze nežli o jejím směru, ve skutečnosti vedla silnice z Bologni do Mantovy, geograficky vzato jsem šel z Bologni, předstíraje, že jdu z Modeny, abych obelstil sanitní kordon, tak jako tak jsem ale mířil do Mantovy, přičemž jsem stále zvyšoval tempo; šlo o to předejít průvod o mnoha hlavách, na nějž jsem narazil někde v půli cesty, tichý, a přitom krajně povážlivý průvod řazený podle prastarého klíče:

čelo tvořili přežvýkavci
s rozpolcenými kopyty,
které náš Pán právě pro tuto dvojí přednost
označil jako čisté
a doporučil naší přízni:
dvě krávy,
dva býci,
nějaké ovce
a kozy;
mláďata od každého druhu;
za nimi pět nebo šest vepřů,
kteří nepřežvykují,
a je jim tedy jen málo platné,
že mají kopyta vedví:
před tváří Boží jsou nečistí;
na samém konci pak králíci,
kteří přežvykují,
ale nemají kopyta:
jsou proto nečistí;

mezi tím něco drůbeže,
vesměs čisté,
celkem srstnatých i pernatých dohromady
třicet až pětatřicet kusů;

velcí kráčeli ztěžka, malí hopsali a klopýtali s rypáky, čumáky, zobáky kypřícími a skrápějícími zemi, tváře velkých však byly strmě vyvráceny vzhůru, jako kdyby se v nějakém venkovském kostelíku zhlédli v obrazech svatých, takže zde byla velká naděje, že všechny předejdu jednoho po druhém, zmizím a nezapletu se do ničeho; málem jsem to už pokládal za hotovou věc, když jsem se blížil k čelu průvodu, kdyby se právě v té chvíli jeden pár očí nesnesl z nebes k zemi a nestočil se ke mně:

„Ach, pane abbé,“
řekl mi mladý býk,
„nevěděl byste o nějakém potoce nebo tůni,
kde bychom svlažili svá hrdla
a trochu opláchlí své děti,
vždyť už je od sebe stěží rozeznáme
pod těmi košilkami z prachu, ovádů a potu,
tyto cestovní oblečky jsou všechny jednoho stříhu,
jak máme rozeznat rody, čeledi a druhy“;

„Nejde to,“ odpověděl jsem pohotově, „opravdu ani já mezi nimi nevidím žádný rozdíl, nanejvýš jako mezi porcemi skopového a hovězího, jimiž už stejně zpoloviny jsou, nejste vy nakonec jeden z těch užitečných býků, kteří nám vodí stáda rovnou pod nůž, takže mlád'átka hopsají po boku svých matek, jako by se šlo na rodinný výlet?“, „Právě jsem o tom chtěl mluvit,“ řekl býk, „vždyť vidím, že jste vzdělaný a ušlechtilý člověk, vám přece nechybí takt ani empatie, na rozdíl od těch, které dojímá slovo ‚jatka‘, jen když se k tomu dodá ‚lidská‘,

říkají například ‚tam a tam byla lidská jatka‘,
jako by nestačilo říct ‚jatka‘,
a při tom slově pomyslet na průvody,
které jste popsal s takovou přesností a citem,
nebo na matky s dětmi nacpané do jatečních vozů,
proměněné už zaživa hrůzou na hovězí,

to je to předpodstatnění podle vašeho katechismu, ale řekněte, pane abbé, jaký díl z celé té pyramidy masa, z celé té páchnoucí babylónské věže, přijde na Jeho stůl, vysvětlete mi prosím, jak máme přistoupit k podnoží Jeho trůnu, když všichni do jednoho musíme projít vaším břichem, nebojíte se Jeho hněvu, když Mu namísto desátků, které vám pokud vím ukládá Smlouva, odesíláte tyto hnusné vzkazy, přečti nám o tom něco, chlapče“; v té chvíli mladý beran začal odříkávat monotónním hlasem, jemuž tu zřejmě říkali čtení, povědomá slova:

„Odvrhnete-li však mé zákony,
budu já stejně jednat vůči vám,
postavíte-li se mi na odpor,
já se vám postavím na odpor sedminásobně,
ztrestám vás sedminásobně,
budu vás bít za vaše hříchy sedminásobně...“,

„To stačí“, řekl býk, „myslím, že všichni víme kolikanásobně“, zvířata však už opakovala sborem: „Sedminásobně“, staří jen do kroku, bez známky porozumění, mlád'ata s výskotem a bujným hopsáním, mladý beran však zřejmě pořád neměl dost:

„Já se pak proti vám obrátím sedminásobně,
pošlu proti vám sekyru a nůž,
aby pomstily Smlouvu sedminásobně“,

„Neposlouchejte ho, pane abbé,“ řekl býk, „pošle proti vám samozřejmě archandělův meč“, do toho ale telata s výskotem: „Naštvu se na vás sedminásobně“,

kůzlata: „Nakopnu vás sedminásobně“,
do toho beran:

„Rozbil jsem tyče vašeho jařma,
dal jsem vám kráčet se vztyčenou hlavou,
ted' zase rozbiji tyče jejich jařma

a dám jim kráčet se vztyčenou hlavou“,
„Dál už to nečti, nechme přece odpovědět pana abbé,“ řekl býk, jenomže beran:
„A vaše síla se bude nadarmo stravovat,
vypustím na vás smečky divé zvěře,
které uchvátí vaše děti,
zadáví váš dobytek,
chci říci zadává vaše děti,
vy budete jíst maso svých dětí
a vaše cesty zpustnou sedminásobně“,
„Běda,“ zaúpěl býk, „tohle se hodilo spíš na nás“, nicméně beran:
„Zpustoším vaše svatyně
a nebudu už vdechovat vůně upokojení“,
„Ach, pane abbé,“ rychle navázal býk, „řekněte nám přece, jaké vůně by asi upokojily
tu vaši posedlost sekyrou a nožem, která vůně může být konejšivější a která výživnější než
vůně stáje nebo vůně chléva, a přitom právě tyto vůně, místo aby vás nasatily, vydražďují
vás k nepřítelství“, do toho beran:
„Těm, kteří přežijí,
naplním srdce strachem,
až je bude pronásledovat šustot suchého listí,
budou utíkat,
jako se utíká před nožem nebo před sekyrou,
a padnou,
i když je nikdo nebude pronásledovat,
budou klopýtat jeden přes druhého
jako před nožem nebo před sekyrou
a nikdo je nebude pronásledovat“,
„Poslouchá se to krásně,“ povzdechl si býk, „nicméně jsou to jenom podmíněné sliby,
proto se koná tato křížová výprava zvířat, my totiž, pane abbé, míříme přes Mantovu do
Benátek, kde se má před námi rozestoupit moře“ – zdálo se, že beran konečně zmlkl, býk
mě při řeči kradmo pozoroval a musel zahlédnout pochyby v mých očích – „pokud se ale
ukáže, pane abbé,
že voda je už otupělá stáím,
anebo příliš ztěžklá rybami a solí,
aby ji mohly zčeřit poryvy Jeho vůle,
nalodíme se a poplujeme k Božímu hrobu,
aby byl konečně vysvobozen z rukou nevěřících,
abychom se i my,
jako nejposlednější ze všech,
přesvědčili, že Tělo vystoupilo na nebesa,
a bychom té svaté sluji,
prázdny,
ale ne jako vyvražděný chlív,
spíš jako chlív s vraty vylomenými zevnitř,
abychom tomuto předpokojí nebes
přednesli svou prosbu“,
„Čeho se bude týkat ta prosba,“ řekl jsem už trochu otupělý z té litanie, býk ale nesly-
šel únavu ducha, slyšel v mém hlase jen úzkost, „k obavám není žádný důvod,“ dodal ko-
nejšivě, „nebudeme si přece říkat rovnou o vaše místo“, zaznamenal jsem ovšem nesou-
hlasný bekot, „přestože bychom jistě mohli doufat,
že pevně zapření na svých čtyřech nohách
bychom snad lépe unesli váš rozum,
prosím za prominutí drůbež,
s tou jeho nevýslovnou tíží,
zkrátka a dobře,
jde jenom o to,
aby se rozum, který,
jak jsme se právě shodli,
vás celé věky přímo nelidsky tíží,

aby se rozum rozdělil poněkud rozumněji,
nejlépe rovným dílem po všech hlavách,
a když ne rovným,
tak tedy s přihlédnutím k velikosti,
drůbež to pochopí“,

já jsem však zaslechl vzrušené kdákání a štěbetání, „na množství vlastně tolik nezáleží, mám pravdu, pane abbé, jakmile totiž zvíře jednou dostane rozum, začnou ho poslouchat neživé subalterní věci, takže i já si budu moci odemknout nebo zamknout, rozsvítit nebo naopak zhasnout v chlívě podle chuti, obléct si košili nebo být nahý do půl těla a tisíc dalších věcí“, celý ten výčet provázelo toužebné vzdychání nebo výbuchy nadšení z různých částí stáda, „a když se prokážeme těmito důkazy intelektu a vkusu, nikoho už nenapadne vraždit nás před zraky našich dětí, ani obráceně, také my budeme vraždění jen za tmy ze zálohy, pro své peněženky a pro své zlato, případně pro myšlenku, ne pro maso a kosti, budeme umírat na poli cti a slávy, ne pro kůži a žíně, mám pravdu, pane abbé“, potom najednou změnil tón, „vím, že to nebude levná operace, vždyť ani kuře nehraje zadarmo, jak se říká“, zdola se ozval potutelný smích, „jen počkejte až uvidíte naše dárečky pacholátku“, dodal mnohoslibně, „já třeba nabízím

tady ty špičky býčích rohů,
ostré jak slovo Boží,
a bude-li to málo,
přidám i zbytek,
včetně těch závratně vykroužených křivek,
z nichž se mi beztak,
to jen mezi námi,
občas zamotá hlava,

řekněte ale sám, mladý pane, co ze mě bez těch rohů zbude, já se jich přesto zříkám, hlavně když konečně utichne ten déšť, věčně šumící tady za tím čelem, a když se konečně rozptýlí ta mlha, kterou se myšlenky prodírají tak těžce, jako když, jak jsem už myslím řekl, jdete ve velmi hustém dešti, hlavně se nenechte zmást mou výmluvností, sám přeče slyšíte, že je to pouhá rétorika, jediná myšlenka v tom není“, mezitím se však ozvali další dárce,

pes nabízel svůj čich
a svou odvěkou příchyllost k lidem,
prase své štětiny
a svůj neukojitelný hlad,
kohout svou nejmilejší družku
nebo kteroukoli z hejna podle Jeho volby,
ovce bukolické kouzlo pastvin,
a tak dále

.
. .
. .
. .
. .
. .

Z Mantovy jsem pak pokračoval do Benátek, aniž bych narazil na sanitární kordon. Na ministerstvu války na mě čekal jmenovací dekret – poukázka na nová dobrodružství v Orientu; při odchodu jsem v ministrově předpokoji letmo pohlédl do zrcadla: ukázalo se, že jsem na cestách zestárnul k nepoznání. Odtud – byl totiž zrovna čas oběda – jsem vyšel po Calle di Pesaro k domu senátora Vendramina (ale nedošel; u Teatro Rossi jsem skočil do Canale Grande a bez váhání se v něm utopil, s nadějí, že tím všechno skončí).

Kapitola desátá

Můj život na hladině; definitivní popis současného stavu

Když na to teď v klidu myslím, vidím, že všechno zavinil chaos v anconském hostinci: tam se pomíchala pohlaví, což bylo první neštěstí a úvod k dalším zmatkům. Výsledkem byl můj přechod do vodního živlu. Tekoucí vodě vděčím za svou svěžest, podivuhodnou, i

když relativní, dá-li se vůbec mluvit o svěžesti, osobně si tím nejsem dvakrát jistý. Svěžest je slovo, kterého byste použili vy, kdybyste mě navštívili na mém novém místě, lékařsky vzato jde spíš o ustrnutí ve vývoji v důsledku zahlcení obou plicních vaků, pro stručnost se přidržíme vaší verze. V den svých pětapadesátých narozenin jsem totiž náhle přešel ze suchozemského živlu do vodního, já, jenž jsem na souši prokazatelně netrpěl nedostatkem vůle ani životní síly (celé dějiny žily v mé mysli a v mém těle z mého temperamentu a z mých aspirací, byly to přílivy a odlivy mé energie a mého soustředění; já bych mohl psát historii lidstva jako své intimní memoáry), právě tak jako jsem netrpěl nedostatkem citlivosti (celá živá příroda byla orgánem mé citlivosti, mou zanícenou ranou, botanika a zoologie – dvojí záhlaví pro můj chorobopis, seznam všech krutostí rozptýlených po fauně a flóře – má diagnóza; zbývalo mi jen čekat, až se v mém okolí sesbírá kvantum krutosti, které už bude opravdu stát za to, až se proti mně obrátí svým bodáním, kousáním, trhááním, leptáním a tak dále, což se nakonec doopravdy stalo). Od té doby se tedy držím na hladině, schoulený do sebe jako do záchranného člunu, po všech těch pózách konečně přirozený postoj, ale spočinutí to není, to bych přece poznal. Za svůj krátký život jsem ovšem za svůj život, lhotejno zda dlouhý či krátký, jsem ovšem vystřídal různá prostřední a různá postavení, nakonec je to tedy voda. Tuto hlavu měl podle propočtů mé matky už dávnou zdobit kardinálský klobouk. Ted' je oblepená mokkými novinami. Zatímco na zemi jsem provozoval chůzi ve vlastní režii, ted' jdu tam, kam jde voda (když říkám „kam jde voda“, neříkám tím, že pod hladinou kráčí nějaké nohy, jak si to představujete vy, slizké, porostlé řasami a plži, obalené kondomy a igelitem, zakrvácené od konzerv a střeptů; neříkám ovšem také, že to vylučuji, voda je příliš kalná, aby se soudný člověk mohl zavázat k čemukoli). Všechno začalo osudovým pádem, šíleně odvážným skokem do Canale Grande. Padesát roků předtím jsem jako Ulixes, rovný bohům, nebo spíš jako kapitán James Cook, vystoupil z plodové vody na neznámý břeh. Ted' pluji jako Argó vstříc novým dobrodružstvím. Ze břehu na mě civí tučná stáda skotu. Někde mám pocit, že jsem vítán. Jinde mě chasníci, po pás ve studené vodě, popostrkují bidly do prudšího proudu. Chápu-li je správně, jde v první řadě o to, abych snad nezakotvil právě u jejich břehu, nemusel být trapně oživován metodou z úst do úst, a potom po křesťansku pohřben na útraty obce. Občas se proto trochu zapletu do rákosí nebo se (naoko) zaklíním do kořenů, nerozhodně se pohupuji v proudu, otálím, dělám drahoty. Mohu-li si však vybrat, raději špásuji s pradlenami, vmísím se mezi košile a prostěradla, jako plž zatáhnu hlavu do kabátu, z nozder i z uší vypouštím bubliny a pěnu, chovám se jako čerstvě namočené prádlo, děvčata nečekají zradu; potom se z rukávu, o němž by každá přísahala, že je prázdný, vysune slizký pařát a stiskne. Jsem zvyklý budit rozruch, býval jsem duší každé společnosti, ještě dnes mívám občas pocit, že jsem neřekl poslední slovo. Nebo se prostě jen vynořím mezi košilemi a předvedu se *en face* v celé kráse, jednou s vytřeštěnými očima, jindy s pohledem melancholicky zastřeným kusem igelitu; v duchu zapřísahám svou krásku, aby si ten obraz uchovala v mysli, aby si ho osvěžila, kdykoli v budoucnu pomyslí na milence či na manžela, přesně tak jako si El Cid přál, aby si ho Jimena a děti pamatovaly jednou provždy, jak ve své stříbroskvoucí zbroji vyjíždí za rozbřesku z bran Valencie.

Ukázka ze stejnojmenné knihy, která vyjde v prosinci tohoto roku v brněnském nakladatelství Druhé město.